

PRILOZI

PRILOG ILI DOPUNA KRONOTAKSI TROGIRSKIH BISKUPA

UDK: 929.643:2-77.52Bartolomej, S.
Bartol /Bartolomej Vallismontana, (341.78+616-051) 2-722.52
(497.16Kotor)
(497.583Trogir) 1349/1362”
005.334.2Bartolomej, S.:27-722.525 (497.583Trogir)
Primljeno: 29. ožujka 2022.
Izvorni znanstveni rad

dr. sc. DANKA RADIĆ
Radićeva 18
21223 Okrug Gornji, HR
drdankaradic@gmail.com

Na glavnom, zapadnom pročelju crkvice sv. Luke u Poljicama kod Marine (nekoć predio zvan Rastinić na području Bosiljine), uzidan je kameni grb. Unutar štita grba nalazi se velika osmerokraka zvijezda u kojoj je medvjed koji korača udesno. Okomito, pak, grb presijeca biskupski štap, što ukazuje da se radi o grbu crkvenog dostojanstvenika, biskupa. Grb po heraldičkim oznakama pripada trogirskoj obitelji Sobota, a pastoral koji ga presijeca, jasno upućuje na postojanje biskupa iz roda Sobota i to na biskupa Bartola/Bartolomeja. Zato grb identificiram kao grb biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote, što otklanja sumnje o postojanju biskupa Bartola Sobote zbog podataka koji nisu u međusobnom skladu.

Ključne riječi: grb, biskup, Bartol / Bartolomej Sobota, Bartol / Bartolomej iz Vallismontane, sv. Luka, Poljica (Marina)

CRKVA SV. LUKE

U današnjim Poljicama kod Marine (nekoć predio zvan Rastinić na području Bosiljine),¹ u blizini obale, nalazi se crkva posvećena sv. Luki.² To je

1 Ivan Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*. Split 1979., 1035, 1038.

2 Luka, jedan od evanđelista, pratitelj sv. Pavla, širio je kršćanstvo po Grčkoj, Rimu i u Egiptu. Bio je slikar pa su mu pripisivani mnogobrojni portreti Djevice Marije. Tako je postao

jednobrodna građevina presvođena šiljastim svodom s malom polukružnom apsidom. Vrijeme gradnje crkvice nije poznato; vjerojatno je podignuta u 14. stoljeću.³ Spominje je trogirski povjesničar Ivan Lucić u 17. stoljeću, kada je iz ove crkvice prenesena mramorna ploča u kapelu u trogirskoj katedrali, za novi oltar s rakom u koju se imalo prenijeti tijelo blaženog biskupa Ivana Trogirskog; ugrađena je na zapadnoj strani bočnog krila oltara.⁴ Crkvice se nalazila na posjedu benediktinskog samostana sv. Nikole iz Trogira,⁵ kako to saznajemo iz darovnice iz 1246. godine, koju su načinili potomci izumrle trogirske plemićke obitelji Vitazza (Vitača).⁶

zaštitnik slikara. Jedni vjeruju da je umro prirodnom smrću, a drugi da je bio razapet sa sv. Andrijom. James Hall: *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*. Zagreb 1991., 188.

3 Cvito Fisković: *Ivan Duknović Ioannes Dalmata u domovini*. Split 1990., 27, bilj. 5; Anita Gamulin: *Marina. Povijesni izvori i prostorni razvoj utvrđenog naselja*. Vartal, Trogir 1-2/2013., 35.

4 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 1035.

5 Ivan Ostojić: *Benediktinci u Hrvatskoj*. sv. II, Split 1964., 284.

6 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 1038-1039.; Carl Georg Friedrich Heyer von Rosenfeld: *Der Adeldes Königreichs Dalmatien. J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch*. Nürnberg 1873., 88.; VitazzaLozich (slavenski Lozić), prema Heyeru, izumrli je rod podrijetlom iz Italije, koji se doselio u Trogir u 10. stoljeću. Jedini podatak o potomcima Vitače potječe iz sredine 13. stoljeća kada se u jednoj ispravi iz 1246. godine za jedanaest osoba navodi: ... *Mi Sizanatpop, Gauzinja primicerij, Toma sin Dabrenov, Vita Kerne, Bive Pelegrinov, Marin Pradanov, Petar, nećak Duće, Dabranja sin Matice, Kasa stariji, Desa sin Mile, i Ivan Klib, koji jesmo, nazivamo se i potječemo od roda pokojnog Vitače, zajedno s ostalim rođacima i braćom svjedočanstvom ove isprave izjavljujemo da smo iskrenom i spremnom voljom poklonili svu našu zemlju na području zemljišta predija Drida kod Rastinića, za koju se zna da pripada nama i našem rodu, samostanu svetog Duje i svetog Nikole da je trajno posjeduje i ima za spas duša svih onih koji su na rečenoj zemlji imali nekakav dio...* Među njima se nalaze Dobronja „Matika“, Vita „Krnjo“, čiji je sin Formin 1284. godine zabilježen kao član Velikog vijeća i Desa Žiljević, čiji je sin Stano 1299. zabilježen kao blagajnik. No, malobrojne sačuvane isprave koje se odnose na razdoblje prije prve polovice 13. stoljeća, ne omogućuju da se sa sigurnošću utvrdi koji su Vitačini potomci kasnije postali pripadnici gradskog plemstva te pripada li Vitača (Vitazza) spomenut 1064. godine istome rodu. Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae (u nastavku Codex diplomaticus), sv. I, Zagreb, 98; Mladen Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*. Trogir 2006., 341; Danka Radić: *Vinogradarstvo i maslinarstvo u dalmatinskoj heraldici*. *Histria Antiqua*, 15/2007., 432-433; Ivo Babić: *Montanej samostana sv. Dujma i sv. Nikole iz kraja XII. stoljeća*. u: Benediktinski samostan Sv. Nikole u Trogiru. Duhovnost i kultura u okrilju *Virgines Dei*. Zbornik radova prigodom 950. obljetnice. Trogir 2014., 117. Rod da Vico iz Verone i Vidoni iz Cremona imaju grb s istim heraldičkim oznakama

GRB BISKUPA BARTOLA/BARTOLOMEJA SOBOTE

Na glavnom, zapadnom pročelju, ponad lunete nad nadvratnikom crkvice sv. Luke u Poljicama, uzidan je kameni grb.⁷ Unutar jednostavnog pravokutnog kamenog okvira nalazi se štit grba obješen vezicom uz gornji rub okvira. Unutar štita grba velika je osmerokraka zvijezda, čiji krakovi sežu gotovo do ruba štita, u kojoj medvjed korača udesno. Prostor između donjeg dijela štita i okvira, lijevo i desno ispunjen je stliziranim listovima akantusa. Štit grba okomito presijeca biskupski štap, što ukazuje da se radi o grbu crkvenog dostojanstvenika, biskupa. Grb po heraldičkim oznakama pripada starom trogirskom plemstvu, rodu Sobota (Sobotić).⁸ Grb: Na plavom štitu zlatna osmerokraka zvijezda s medvjedom u sredini. Nakit: kaciga s perjanicom. Plašt: plavo-crven.⁹ Na grbu na pročelju crkvice sv. Luke, biskupski štap koji presijeca obiteljski grb Sobota, ukazuje da se radi o članu te obitelji, crkvenom dostojanstveniku, biskupu. Zato grb identificiram kao grb biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote, što otklanja sumnje o ovom biskupu zbog podataka koji nisu u međusobnom skladu.¹⁰

Trogirski povjesničar Ivan Lucić spominje grb Viturija Sobote,¹¹ koji je bio vidljiv u njegovo doba... *a sastojao se od jedne zvijezde s jednim medvjedom u sredini. To je grb Vrsara u Istri nad čijom je polovicom ova obitelj u starini imala jurisdikciju. Međutim taj grb bi uklonjen kada je ova kuća pretvorena u javno*

kao i rod Vitazza. Heyer: *Der Adel des Konigreichs Dalmatien, J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch*, 88.

7 Ovaj grb uočila sam prigodom inventarizacije grbova na području nekadašnje Trogirske komune. Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*. 266; Danka Radić: *Trogirska heraldika od XIII. do XX. stoljeća u jadranskom kontekstu*. Doktorski rad, Zadar, 2015., 462.

8 Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265-266.

9 Jelena Kolumbić: *Grbovi trogirskih obitelji u obitejskoj povijesti Jerolima Buffalisa*, Mogućnosti 10-11, listopad-studen 1980., 1143.

10 Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 266; Danka Radić: *Romantične restauracije i domišljanja. Kopije i falsifikati u trogirskoj heraldici*. Anali Galerije Antuna Augustinčića 28-29/2008.-2009., Klanjec 2010., 162; Ivo Babić: *Trogir. Grad i spomenici*. Split 2016., 222.

11 Budući da su Vitturijevi (podrijetlom iz Venecije s posjedima u Vrsaru) zabilježeni u Vrsaru 1253. godine (... *per Dominum Drusmerium de Orsaria*, ...) može se pretpostaviti da se radi o ogranku roda Vitturi, podrijetlom iz Vrsara. Pietro Kandler, *Codice diplomatico istriano II, 1201.-1300*. Trieste Tipografia del Lloyd Austriaco, b.g., 442 (paginacija olovkom na primjerku u NSB, Zagreb); Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 277.

*skladište žita...*¹² Taj grb, za koji akademik Cvito Fisković drži da je najstariji sačuvani Sobotin obiteljski grb u Trogiru, nalazi se na naknadno uzidanom luku i pragu dvojnog prozora, koji je nekoć pripadao kući plemićke obitelji Sobota, danas na zapadnom dvorišnom zidu, ponad glavnih vrata nekadašnje Biskupske palače u Trogiru (danas zgrada suda).¹³

Grb obitelji Sobota ističe se i na obiteljskoj grobnici u unutrašnjosti crkve sv. Dominika u Trogiru. Inače to je najvredniji renesansni nadgrobnni spomenik sačuvan u Dalmaciji. Podignut je 1469. godine i djelo je Nikole Firentinca.¹⁴ Grobnicu je dala izraditi Katarina Sobota, *najjadnija od žena*, kako se kaže na natpisu: *JOANNI SOBBOTAE JURIS CONS. ADOLESCENTI – OMNIBUS VIRTUTIBUS PRAEDITO – QUOD ALTER ACERBO FUNERE INTERCEPTUS – ALTER FERRO PER INSIDIAS AGGRESSUS IMPIE-AB INIMICIS VIOLENTA MORTE VITA PRIVATIS – KAT. SOBOTAE MULIERUM MISERRIMA CON. ET FIL. O.M.P. 1469.* Tu počiva njezin muž Ivan, humanist i pravnik, te njihov sin Šimun, posljednji od roda Sobota, mučki ubijen.¹⁵

Rekonstruirajući genealogiju roda Sobota na temelju sačuvanih isprava, istraživač povijesne demografije Mladen Andreis¹⁶ nije identificirao biskupa

- 12 Grb se nalazio na Sobotinim kućama pokraj crkve sv. Duha. Nekoć su pripadale Nikoli Soboti kojem su konfiscirane a zatim darovane vojvodi Hrvoju. Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 781-782.
- 13 Trogirski ljekarnik, konzervator i publicist Roko Slade-Šilović u svom neobjavljenom rukopisu navodi da je grb vjerojatno nastao 1349. godine. R. Slade Šilović, *Rukopis Pabirci o Trogiru*, 398.; Jerolim Buffalis: *Armi di Traù*. 1776., list 85-86; Cvito Fisković: *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*. Starohrvatska prosvjeta, III ser., 2, 1952., 143, 174 i sl. 48. O rušenju Biskupske palače i izgradnji zgrade suda vidi opširno u: Stanko Piplović: *Graditeljstvo Trogira u 19. stoljeću*. Split 1996., 101-105.
- 14 Ivan Delalle: *Trogir vodič po njegovoj historiji umjetnosti i životu*, Split, 1936., 75,77; Anne Markham Schulz: *Further Thoughts on Niccolò di Giovanni Fiorentino in Dalmatia and Italy*, u: *Quattrocento Adriatico: Fifteenth-century art of the Adriatic*, Rim, Bologna 1978., 57, 59, 60-61; Ivo BABIĆ *et ali.*: *Kulturno blago Trogira*, Zagreb 1987., 116; Fisković, *Ivan Duknović – Ioannes Dalmata u domovini*, 14-15; Samo Štefanac: *Kiparstvo Nikole Firentinca i njegovog kruga*, Split 2006., 114; Babić: *Trogir. Grad i spomenici*, 402-403.
- 15 Prijevod natpisa na grobnici glasi: 1469. *Ivanu Soboti, glasovitom znalcu prava i izvrsnom govorniku, i Šimunu Soboti, mladiću obdarenu svim vrlinama, od kojih je jedan gorkom smrću ugrabljen, a drugi mačem iz zasjede napadnut, nasilnom smrću bijahu opako lišeni života, Rat [Katarina] Sobota, najbjednija među ženama, predobrom suprugu i sinu spomenik postavi.* (Prijevod: B. Lučin). Vidi: Babić: *Trogir. Grad i spomenici*, 403.
- 16 Irena Benyovsky Latin: *Dr. sc. Mladen Andreis (1952. – 2015.)*. Povijesni prilozi, 49, Zagreb 2015., 375.

Bartola/Bartolomeja kao ni njegovoga brata kavalira Petra i njegovu kćer Dušulu, koja se, kako navodi Jerolim Buffalis, 2. veljače 1380. godine udala za Nikolu/Bufala Buffalisa,¹⁷ a zabilježena je u izvornoj građi.¹⁸ No, pronalazak biskupskog grba na pročelju crkvice sv. Luke u Poljicima, koji je identičan s grbom na obiteljskoj grobnici Sobota u crkvi sv. Dominika u Trogiru i s onim na naknadno uzidanom luku i pragu dvojnog prozora, na nadvratniku na zapadnom pročelju nekadašnje biskupske palače (danas zgrade suda), osim što ga presijeca pastoral, jasno upućuje na postojanje biskupa iz roda Sobota i to na biskupa Bartola/Bartolomeja.

Naslikani obojeni grb ovog biskupa uz koji je natpis *1349. BARTHOLOMAEUS DE/SOBOTHA TRAGURIEN* nalazi se na drvenoj ploči, tabli pričvršćenoj uz svod sakristije trogirske katedrale. Pored njega na tabli su naslikani grbovi svih poznatih trogirskih biskupa. Izvorno se tabla nalazila u nekadašnjoj Biskupskoj palači u dvorani za primanje, pa je nakon rušenja palače prenesena u sakristiju u katedrali.¹⁹

ROD SOBOTA – OD KADA SE SPOMINJE

Rod Sobota pripada starom trogirskom plemstvu; u Trogiru se spominje prvi put u 13. stoljeću. Podrijetlo roda, zbog grba (zvijezda s medvjedom) koji je identičan starom grbu grada Vrsara (Orasara) u Istri, dovodi se u vezu s tim gradom, pa se navodi da su Sobote podrijetlom iz Vrsara.²⁰ Na temelju sačuvanih izvora, prvi od ovog roda u Trogiru, Nikola Jakovljević (iz Vrsara?), zabilježen je 1281. godine kao *Nicolai Jacobi Diuersi*.²¹ Mladen Andreis navodi

17 Mladen Andreis: *Analiza Buffalisove genealogije na temelju povijesnih izvora*. Zbornik Odjela za povijesne znanosti HAZU, 19, Zagreb 2001., 17-18; Isti: *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, Rasprave iz hrvatske kulturne prošlosti, 2, Zagreb 2002., 107-108; Isti: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265-266.

18 Andreis: *Analiza Buffalisove genealogije na temelju povijesnih izvora*, 17; Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 138.

19 Babić: *Trogir. Grad i spomenici*, 221.

20 Trogirski heraldičar Jerolim Buffalis kao i Heyer von Rosenfeld također navode da su Sobote podrijetlom iz Vrsara. Vidi: Buffalis: *Gioco de armi di Traù*, 85-86; Heyer: *Der Adeldes Konigreichs Dalmatien, J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch*, 79; Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265.

21 Miho Barada: *Trogirski spomenici, Dio II., Zapisci sudbenog dvora općine trogirske. Svezak I. od 8. VIII. 1266. do 6. XII. 1299*. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, vol. 46, Zagreb 1951., 125.

pretpostavku da je Jakov netočno zabilježen/pročitano kao Jacobus Diuersi, te da bi ispravni zapis trebao glasiti *Jacobus di Uers(ar)i*, tj. Jakov iz Vrsara što bi značilo da se spomenuti Jakov, otac Nikole, doselio iz Vrsara u Trogir.²² Nikola „Sobota“ i njegovi sinovi zabilježeni su i s prezimenom Vitturi; njegov sin Jakov kao *Jacobus condam Sabote Victuri* (1421.).²³ Ivan Lucić spominje, kako smo već naveli, grb Viturija Sobote te navodi da je ova obitelj imala u starini jurisdikciju nad polovicom Vrsara.²⁴ Budući da su Vitturijevi (podrijetlom iz Venecije s posjedima u Vrsaru) zabilježeni u Vrsaru 1253. godine (... *per Dominum Drusmerium de Orsaria*, ...) može se pretpostaviti da se radi o ogranku roda Vitturi, podrijetlom iz Vrsara.²⁵ No, na temelju sačuvanih izvora, kako navodi Mladen Andreis, ne može se utvrditi genealoška povezanost s rodom Vitturi prije 1467. godine kada su se Sobote orodili s Vitturijevima; Šimun Sobota oženio je 1467. godine Andrijolu Vitturi, dakle nakon već zabilježenog Jakova nekoć Sobote Vitturija.²⁶

Rod Sobota izumire u 15. stoljeću smrću Ivana i njegova sina Šimuna oko 1468. godine.²⁷ Posljedni muški pripadnici roda Sobota Ivan i Šimun stradali su nasilnom smrću. Ivan Sobota (Sobotić), pisac pravnih spisa, bio je ubijen, a i njegova sina Šimuna ubio je, vjerojatno zbog obiteljskih razračunavanja, a moguće i zbog susjedskih odnosa, iz zasjede, navodno iza stupovlja duždeve palače u Veneciji, okružni kapetan Marin Andreis.²⁸ Iako vrlo sposoban, zbog smrti Šimuna Sobote Marin je bio prognan, što ga je „otpravilo u kanejsku tvrđavu“.²⁹ O ovim tragičnim događajima svjedoči već spomenuti natpis na grobnici koju je dala podići u crkvi sv. Dominika „mulierum miserrima –

22 Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265.

23 Kandler: *Codice diplomatico istriano, II, 1201.-1300.*, 442; Andreis, *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 277.

24 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 782.

25 Kandler: *Codice diplomatico istriano, II., 1201.-1300.*, 442; Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 277.

26 Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265, 277.

27 Heyer navodi da rod Sobota izumire 1469. godine s Ivanom. Heyer: *Der Adeldes Konigreichs Dalmatien, J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch*, 79; Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265.

28 Pavao Andreis: *Povijest grada Trogira I*. Split 1977., 187; Ivo Babić: *Renesansa u Trogiru*. Dometi, 11/1982., Rijeka 1982., 58.

29 Paolo Andreis: *Storia della città di Traù*, Spljet 1908., 168.; Andreis: *Povijest grada Trogira I*, 87; Babić: *Renesansa u Trogiru*, 58.

najjadnija žena“ supruga i majka Katarina Sobota.³⁰ Pavao Andreis u svojoj *Povijesti grada Trogira* ne spominje grobnicu obitelji Sobota, vjerojatno zbog toga što je „Sobota (Sobotić) stradao od ruku jednog Andreisa“, dakle zbog netrpeljivosti plemićkih rodova. No, zabilježio je da je obitelj Sobota dala podići oltar sv. Katarine u crkvi sv. Dominika,³¹ da je Katarina Sobota dala pored obiteljske grobnice u istoimenoj crkvi naslikati poliptih s reljefom sv. Katarine³² te da je Petar Andreis zastupao Nikicu (Nikoletu), udovicu Jakova Sobotića, odnosno nećakinju biskupa Nikole Casottija,³³ koja je dala 1439. godine sagraditi kapelu sv. Jeronima u trogirskoj katedrali (1438. – 1446).³⁴

Genealogiju izumrlag roda Sobota, na temelju sačuvanih isprava, donosi Mladen Andreis u knjizi o trogirskom plemstvu do 1805. godine.³⁵

30 Babić: *Renesansa u Trogiru*, 58; Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 109.

31 Cvito Fisković zaključuje da je s tog oltara poliptih Blaža Jurjeva a reljefom sv. Katarine u sredini, za koji se pretpostavlja da ga je dala izraditi upravo Katarina Sobota koja je dala podići i obiteljsku grobnicu. Cvito Fisković: *Drvena gotička skulptura u Trogiru*. Rad HAZU, knj. 275, Zagreb, 1942., 106.; Ivo Babić: *Kulturna i umjetnička baština Trogira (Komentar VIII knjige)*. u: Pavao Andreis: *Povijest grada Trogira II*. Split 1978., 104, bilj. 17, 119.

32 Fisković: *Drvena gotička plastika u Trogiru*, 104. Isti: Aleši, bilj. 5, 41.

33 O biskupu vidi opširno u: Ivo Babić: *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.) i njegovo doba*. Starohrvatska prosvjeta III serija – svezak 37/2010., 219-245.

34 Nikica Sobota, kako je to vidljivo iz njezine oporuke sastavljene 27. rujna 1444. godine, dala je podići kapelu sv. Jeronima u katedrali. O kapeli sv. Jeronima u katedrali vidi: Cvito Fisković: *Poliptih Blaža Jurjeva u Trogirskoj katedrali*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, sv. 14, Split 1962., 115. Tu se donosi i ugovor o gradnji u kojem se spominje Nikica Sobotić. DAZd, Trogirski arhiv, sv. X, sveščić 18. Cvito Fisković: *Aleši, Firentinac i Duknović u Trogiru*. Bulletin JAZU, 1959., 41. bilj. 5; Danko Zelić: *Nekoliko priloga povijesti umjetnosti 15. stoljeća u Trogiru: samostan sv. Križa na čiovu, zlatar Matej Pomenić i kapela sv. Jeronima u katedrali sv. Lovre*. Peristil, 50/2007., 68-72; Babić: *Trogir. Grad i spomenici*, 327.

35 Andreis: *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, 107-108; Andreis, *Trogirsko plemstvo do knja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265-266. U Državnom arhivu u Splitu u Fondu Garagnin-Fanfogna čuvaju se rodoslovlja roda Sobota (Genealoška stabla 1/XXXI Sobota). List 1 (29 x 40 cm) započinje s Nikolom Sobotom. Donosi se devet generacija. U lijevom kutu gore donosi se 1469. godina. U donjem lijevom kutu zabilježeno je da je Marin Andreis suprakomitu bio Šimuna Sobotu. List 2 (43,5 x 32 cm) iz testamenta je Katarine iz 1506. godine.

RAZNE VARIJANTE PREZIMENA

Prezime obitelji Sobota formiralo se u 14. stoljeću i potječe od nadimka poslanika, suca i rektora, te operarija (skrbnika katedrale) crkve sv. Lovre,³⁶ Nikole Jakova Nikolinog – 1397.: ... *terraser Nicole Sabote*.³⁷ Prezime roda spominje se kao Sobota,³⁸ Sabote,³⁹ Sciobote,⁴⁰ Siboto,⁴¹ Sobotić (Subotich),⁴² i s prezimenom Vitturi (*Jacobus condam Sabote Victuri*, 1421. godine),⁴³ Sobboti,⁴⁴ te kao Sobota Vitturi ili Vitturi Sobota.⁴⁵

NAJZNAČAJNIJE LIČNOSTI

Većina članova ovog plemićkog roda obnašala je dužnosti sudaca, rektora i egzaminatora.⁴⁶ Nikola Sobota, sin Jakova obnašao je dužnost suca, poslanika, rektora i uglednu službu operarija crkve sv. Lovre (1371.).⁴⁷ Nikola Jakovljević Sobota (1364. – 1397., + prije 1400.), muž Margarete, nećakinje biskupa Nikole Casottija⁴⁸ zabilježen je kao izvršitelj njegove oporuke 1370. godine;⁴⁹ Nikoli je biskup ostavio kovčeg izrađen od javora sa srebrnim nogama, na kojem je istaknut njegov grb.⁵⁰ Jakov, sin Nikole Jakovljevića Sobote i Margarite Casotti, oženio je Nikolotu (Nikicu), također iz roda Casotti (prva supru-

36 Uloga operarija bila je kontrola sredstava (fondova) crkvenih ustanova i Komune te organizacija gradnje i angažiranja majstora. Ovo je bila vrlo važna i ugledna funkcija za koju su se mnogi nadmetali pri čemu su povremeno intervenirali predstavnici mletačke vlasti: Vidi: Irena Benyovsky Latin: *Razvoj srednjovjekovne operarije – institucija za izgradnju katedrale u Trogiru*. *Croatica Christiana Periodica*, 65, Zagreb 2010., 1-18.

37 Codex diplomaticus, sv. XVIII, 263; Andreis: *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, 109.

38 Andreis: *Povijest grada Trogira I*, 336, 395.

39 Codex diplomaticus, sv. XVIII, 263.

40 Ferdo Šišić: *Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskog*. *Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog Zemaljskog arkiva*, 6 (1904.), 6, 32.

41 Listine o odnošajih između Mletačke Republike i južnoga Slavenstva (Šime Ljubić), 8, 276.

42 Listine o odnošajih između Mletačke Republike i južnoga Slavenstva (Šime Ljubić), 8, 104.

43 Listine o odnošajih između Mletačke Republike i južnoga Slavenstva (Šime Ljubić), 8, 129.

44 DAST Fond Garagnn-Fanfogna (Genealoška stabla 1/XXXI Sobboti).

45 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I.-II.*, 500, 782.

46 Andreis: *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, 107.

47 Andreis: *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, 107.

48 Babić, *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371) i njegovo doba*, 219-245.

49 Babić: *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371) i njegovo doba*, 226.

50 Babić: *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371) i njegovo doba*, 227.

ga bila mu je Katarina Gallelli, zadarska plemkinja).⁵¹ Ovaj davno izumrli trogirski plemićki rod iznjedrio je jednog od slavni trogirskih humanista, Ivana Sobotu (1432. – oko 1467.) epistolografa, pisca pravnih spisa, trogirskog humanista, koji je ostavio zanimljive vijesti o suvremenim događajima u pismima sačuvanima u kodeksu koji se nalazi u Vatikanskoj biblioteci u Rimu. Taj voluminozni papirni rukopis (sig. Barb. Lat. 1809.) nosi naslov *Maffei Vallaresi archiepiscopi Hyadrensis Epistolae et orations / Pisma i govori zadarskog nadbiskupa Maffea Vallaresa*, a u njemu je sadržana korespondencija zadarskog nadbiskupa Mafeja Vallaresa, u razdoblju od 1450. do 1471., te neki njegovi govori.⁵² Ant. Segarizzi objavio je pisma Ivana Sobote upućena Mafeju Vallaresu *Joannes Sobota ad Mapheum* 1905. godine u časopisu *Pagine Istriane*, ali ne sva. Ivan Sobota skončao je, umro nasilnom smrću 1467. godine.⁵³ Njegov sin Šimun Sobota (oko 1447. – oko 1468.), koji je stradao od ruke okružnog kapetana Marina Andreisa, istaknuo se u komunalnoj službi grada Trogira. Zajedno s vitezom Blažom Andreisom i Nikolom zvanim Bufalo te Petrom Matom Chiudiom bio je 1420. godine u izaslanstvu u Veneciji koje je tražilo potvrdu zakona i običaja grada Trogira.⁵⁴ U crkvenoj hijerarhiji posebice se istaknuo kontroverzni trogirski biskup Bartol/Bartolomej Sobota (oko 1310. – Trogir, 1361.).⁵⁵

SELA I POSJEDI, JUSPATRONAT

Suhi Dolac, selo koje je od starine posjedovala obitelj Andreis po staroj Belinoj povlastici, „koju je 1409. obnovio kralj Žigmund Marinu, Petru i Blažu te njihovim nasljednicima za vječnost“, a koje je potom prešlo u posjed obitelji Stipoš (Stipošević),⁵⁶ naslijedila je Katarina Sobota. Stekla je posjed na tri dije-

51 Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 265.

52 Darko Novaković: *Epistilarij nadbiskupa Maffea Valaresa kao vrela za povijest hrvatskoga humanizma*. Colloquia Maruliana, XXI (2012.), 5-24.

53 Šime Jurić: *Tri kodeksa značajna za kulturnu povijest Trogira, Prilog poznavanju trogirskih humanista*. Mogućnosti 10-11, Split 1980., 1108.

54 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 933.

55 Usp. Hrvatski biografski leksikon 1, Zagreb 1983., 482.

56 Andreis: *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, 109; Isti: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 267-268; Ovaj rod posjedovao je u gradu sklop kuća koji je zauzimao gotovo čitav prostor jednog bloka sjeverno od katedrale i nekadašnjeg katedralnog groblja pred zapadnim pročeljem katedrale. Ana Plosnić Škarić: *Sklop kuća Stipošević u Trogiru*. Peristil, 56/2013., 37-48.

la sela, a četvrti dio kupila je isplatom od 115 zlatnih dukata. Poslije Katarinine smrti posjed čitavog sela dobio je Petar Cippico, muž Margarite, njezine kći i baštinice. Smrću Pavla Antuna, sina iz ovoga braka, posjed ovog sela dopao je gospodi Lodi, nećacima po sestri, zajedno s nasljedstvom Cippico.⁵⁷

KUĆE RODA SOBOTE

Kuće roda Sobote nalazile su se (kat. čest. 756),⁵⁸ kako ih je locirao Ivan Lucić, u blizini obale, južno od kuća pripadnika roda Andreis pokraj zgrade i crkve bratovštine sv. Duha.⁵⁹ Između kuća Sobota/Sobotić i crkve bratovštine sv. Duha nalazio se trg koji se i danas naziva *Požarina* čuvajući uspomenu na veliki požar kada je stradala crkva sv. Duha i kuća De Michelija sa skladištem petroleja, ulja i buhača 1898. godine.⁶⁰ Na tom trgu vjerojatno se nalazio kip viteza Orlanda. Naime, još u 19. stoljeću ondje je stajala srednjovjekovna skulptura koja je prikazivala viteza (*Statua di cavalier del medioevo nella Piazzetta di S. Spirito*), kako ga spominje don Frane Bulić u popisu trogirskih spomenika iz 1884. godine. Trogirani su ga zvali „Mate Čizmar“, valjda zbog čizama koje je nosio na noga-

57 Pavao Andreis navodi sljedeće: *Dobra u Prapatnici i Ljubitovici, Dasini Doci, koji su bili (Nikole i Blaža Andreisa, skupa s kućom u Trogiru, koja je bila) Nikole Sobote, bili su milostivom povlasticom Vijeća i komune poklonjeni udovici cetinskoj kneginji i njezinu sinu Ivanu, kao nagrada za usluge i zaštitu, što su ih, kao vjerni građani, uvijek imali. Beneficiju dodijeljenu knegonji dobara Andreis i Sobote bio je pridodan i sjaj časti, te je godine 1393. Ivan, cetinski knez, bio izabran za trogirskog kneza, a Kazot Kažotić za rektora.* Andreis: *Povijest grada Trogira I*, 128., 313. Usp. Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 781.

58 Giovanni Lucio: *Memorie storiche di Traù*. Venezia 1683., 356; Babić: *Kulturna i umjetnička baština Trogira (Komentar VIII knjige)*, 119., bilj. 17. U katastru Franje I. 1830. godine bilježi se kao vlasništvo Vojne komande (*Militar Comando*), skladište na dva kata s potkrovljem *magazzino da proviande a due pisni consoffitto*. Irena Benyovsky: *Trogir u katastru Franje I.*, Zagreb 2005., 78.

59 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I-II*, 500, 781-782; Ana Plosnić: *Blok Andreis u Trogiru. Prilog poznavanju romaničke stambene arhitekture*. Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 31, Zagreb 2007., 19-20; Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I-II*, 500, 782; Fisković: *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*, 143, 174. O položaju i grupiranju kuća plemenitih rodova u gradu vidi: Mladen Andreis, Irena Benyovsky, Ana Plosnić: *Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću*. Povijesni prilozi, 25 (2003.), 37-92; Mladen Andreis, Irena Benyovsky Latin, Ana Plosnić Škarić: *Socijalna topografija Trogira u 14. st.* Povijesni prilozi, 33 (2007.), 103-193; Irena Benyovsky Latin: *Smještaj gradskog plemstva u dalmatinskim gradovima srednjeg vijeka*, *Acta historiae*, 16, 1-2, 2008., 37-58. Uočena je tendencija da najmoćniji rodovi zauzimaju najistaknutija mjesta u gradu. Ivo Babić, *Trogir. Grad i spomenici*. 98.

60 Danka Radić: *Zaštita spomenika u Trogiru tijekom XIX. stoljeća*. *Muzeologija*, 37, 2005., 79.

ma. Kip je vjerojatno bio sličan onom zvanom Orlando koji je do danas sačuvan u Dubrovniku. I Orlando u Dubrovniku obuven je u čizme.⁶¹

Između roda Sobota i Andreis nije bilo ženidbenih veza u 13. i 14. stoljeću po kojima bi te kuće mirazom došle u vlasništvo roda Sobota. Vjerojatno su ih sredinom 14. stoljeća pripadnici roda Sobota kupili od Andreisa, i to one koje s južne strane zatvaraju blok, te ih preuredili.⁶²

Kuće roda Sobota spominju se u epizodi iz trogirске povijesti koja se zbila 11. srpnja 1392. godine kada su trogirске izbjeglice koje su ušle u grad ubile Lompru Mikacija Vitturija, protivnika svoje stranke, te opljačkale kuću Nikole Jakova Vitturija. Tada su bila konfiscirana njihova dobra (Suhi Dolac) i kuće koje su pripadale Nikoli Soboti, a potom darovane vojvodi Hrvoju.⁶³

Kuće koje su 1392. godine bile konfiscirane Nikoli Soboti vjerojatno su mu i vraćene jer je jedna od njih u jugozapadnom dijelu grada, i to ona koja je bila priljubljena uz gradske zidine, donirana bratovštini sv. Duha i preuređena u crkvu.⁶⁴ Nikica (Nikolota) Casotti, udana Sobota/Sobotić, po oporuci sastavljenoj 1444. godine ostavila je jednu kuću siromašnim ženama.⁶⁵

Grobovi roda Sobote

Obitelj Sobota bila je vezana uz crkvu i samostan sv. Dominika, koji se nalazio u blizini njihovih kuća. U toj crkvi Katarina Sobota, rođ. Teodosio (test. 1500., *1514.), šibenska plemkinja dala je podići i obiteljsku grobnicu.⁶⁶

61 Ivo Babić: *Jedna prostorna intervencija Ignacija Macanovića u Trogiru*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 38, Split 1999-2000. 334; Danka Radić: *Zaštita spomenika u Trogiru tijekom XIX. stoljeća*. Radovan, god. III., broj 3/2005., 106.

62 Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 500; Babić, *Kulturna i umjetnička baština Trogira (Komentar VIII knjige)*, 119, bilješka 17.

63 Lucić opisuje dobra konfiscirana pripadnicima roda Sobota u 14. stoljeću. Vidi: Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 781-782.

64 Franjo Rački, *Notae Johannis Lucii*, Starine JAZU, knjiga XIII., Zagreb 1881., 252; Andreis, Benyovsky, Plosnić Škarić: *Socijalna topografija Trogira u 14. st.*, 109, 125.

65 Fisković: *Poliptih Blaža Jurjeva u trogirskoj katedrali*, 117; Babić, *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.) i njegovo doba*, 228-229.

66 Rod Teodosio (Teodošević) pripada istaknutom plemićkom šibenskom rodu. Obitelj je uz crkvu sv. Jakova podigla kulu koja je nekoliko stoljeća bila zvonik stolne crkve sv. Jakova. Spominje se u ispravi 1415. godine kao kula Nikole Theodosieva: ... – *cum lapidibus plancati sparsantium antehostium dicte ecclesie Sancti Jacobi ex parte boreali usque ad murum anticum versus turrindominiser Nicolai Theodosii* ... Nikola Theodosio se navodi kao zastupnik općine kod sklapanja ugovora s Trogiranima. Uz kulu Teodošević sagrađena je 1411. godine zavjetna crkva sv. Roka, zaštitnika od kuge. Gradnji i osnivanju bratovštine protivio se Josip Teodošević

U istoj crkvi obitelj, vjeruje se Katarina Sobota, dala je podignuti oltar sv. Katarine.⁶⁷

BISKUP BARTOL/BARTOLOMEJ SOBOTA – BARTOL/ BARTOLOMEJ IZ VALLISMONTANE

Podaci o dvojbenom postojanju trogirskog biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote (oko 1310. – Trogir, 1361.),⁶⁸ nisu u međusobnom skladu, te su doveli u pitanje postojanje ovog biskupa. No, otkriće grba ovog biskupa jasno ukazuje na postojanje biskupa Bartola/Bartolomeja iz roda Sobota.

U službenim crkvenim kronotaksama Bartol/Bartolomej u 14. stoljeću navodi se kao: Bartholomaeus, Vallismontanus 1340.;⁶⁹ Bartholomaeus, ep. Catharen. 1349. Jan. 30;⁷⁰ Bartolomeo iz Valismonte, It. 1349. – 1361.;⁷¹ Bartolomeo iz

1628. godine. Posljednji od roda Teodošević, Ivan Franjo (+1717.), darovao je 1705. godine crkvi sv. Roka prizemlje i prvi kat svoje kule. Ostalo nasljedstvo dobili su njegovi nećaci Kosirići (koji vuku podrijetlo iz Hercegovine, odakle su, vjerojatno iz političkih razloga, pobjegli u Dalmaciju i nastanili se u Šibeniku), od kojih se posebno istaknuo korčulanski biskup Josip Kosirić, posljednji potomak contea Kosirića; po majci je nosio prezime Teodošević (Teodosio), roda podrijetlom iz Carigrada. Umro je u Trogiru i pokopan u kapeli trogirskog patrona – pod tijelom sv. Ivana Trogirskog u trogirskoj prvostolnici. Crkva sv. Roka porušena je 1875., a kula-zvonik (prizemlje kule i crkva sv. Roka u vlasništvu obitelji Giadrov) od 2. do 10. rujna 1889. godine s namjerom da se podigne novi zvonik što nije ostvareno... F. A. Galvani: *Il Re d'Armi di SebenicoI*. Venezia 1883., 201-202, T. XIII.; Milan Ivanišević: *Porušena kula-zvonik šibenske stolne crkve*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 1963., br. 15, 84-111; Ksenija Kalauz: *Grbovi. Zbirka kamenih grbova*. Šibenik 2000., 52-53; Vinicije B. Lupis: *Josip Kosirić Teodošević – korčulanski biskup (1787. – 1802.), vjerski i kulturni promicatelj*. Croatica Christiana Periodica, 2006., br. 58, 117-130.

67 Andreis: *Povijest grada Trogira* I, 1977., 336.

68 Usp. Hrvatski biografski leksikon 1, 482.

69 *Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis ed evacante pro annodomini MCM-XI. Ecclesiam catholicam gubernante Pio Papa X.*, Typographia Leonina, Spalati 1911., 21.

70 Eubel Konrad: *HIERARCHIA CATHOLICA MEDII AEVI SIVE SUMMORUM PONTIFICUM, S.R.E. CARDINALIUM, ECCLESiarUM ANTISTITUM SERIES AB ANNO 1198 USQUE AD ANNUM 1431 PERDUCTA E DOCUMENTIS TABULARII PRAESERTIM VATICANI COLLECTA, DIGESTA, EDITA PER CONRADUM EUBEL, S. THEOL. DOCT. ORD. MIN. CONV. DEFINITOREM GENERALEM OLIM APOSTOLICUM APUD S. PETRUM DE URBE POENITENTIARIUM. EDITIO ALTERA. MONASTERII MDCCCCXIII. SUMPTIBUS ET TYPIS LIBRARIAE REGENSBERGLANAE*. 490.

71 Konrad: *Hierarchia Catholica Medii Aevi*, vol. 1, 490; vol. 2, 253; vol. 3, 316; vol. 4, 341; vol. 5, 384; vol. 6, 411.; Zoran Peran, *Grbovi biskupa trogirske biskupije*, 3, 9.

Valismonte, It. 1349. – 1361.;⁷² Bartholomaeus 1349. – 1361.;⁷³ Bartol iz Vallismontane 1340.,⁷⁴ te u popisu biskupa u trogirskoj katedrali zabilježen je 1349. s prezimenom Sobota (*Bartholomaeus de Sobotha Tragurien*),⁷⁵ iz čega je vidljivo da se i godine početka stolovanja ne podudaraju, te je postojanje biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote dugo držano upitnim. Međutim pronalazak grba biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote na pročelju crkvice sv. Luke u Poljicima kod Marine sasvim je uklonilo sumnje o postojanju tog biskupa. Nakon što sam identificirala grb biskupa Sobote na pročelju crkve sv. Luke u Poljicima, koji je identičan s grbom roda Sobota na obiteljskoj grobnici Sobota u crkvi sv. Dominika u Trogiru i s onim na zapadnom pročelju nekadašnje biskupske palače (osim što ih ne presijeca pastoral) i upozorila gosp. Mladena Andreisa, on je u svojoj knjizi o trogirskom plemstvu potvrdio postojanje biskupa iz roda Sobota i to biskupa Bartola (tada još bez prezimena Sobota),⁷⁶ „koji je bio biskup prije, umjesto ili nakon Bartola iz Vallismontane“, te naveo da su „on i njegov navodni brat Petar (prema Buffalisovu rodoslovlju), rođeni u drugom desetljeću 14. stoljeća.”⁷⁷ U tom bi slučaju kronološki i genealoški mogli biti definirani kao sinovi Jakova i njegove žene Dušule.”⁷⁸

Ivan Lucić u posebnom dodatku navodi biskupa Bartola kao biskupa koji je obnašao dužnost u Trogiru od 1352. godine; 10. siječnja 1362. godine naslijedio ga je biskup Nikola Casotti.⁷⁹ U istom dodatku naveo je da je 22. ve-

72 Mađarski katolički leksikon, *Magyar Katolikus Lexikon T traupüspökség*; <http://lexikon.katolikus.hu>, pristup ostvaren 28. 1. 2022.; Zoran Peran: *Grbovi biskupa trogirske biskupije*, 3, 9. <https://www.academia.edu> ›Grbovi_..., pristup ostvaren 28. 1. 2022.

73 Josip Buturac, Antun Ivandija: *Povijest katoličke crkve među Hrvatima*, Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1973., 347.

74 *Opći šematizam katoličke crkve u Jugoslaviji. Cerkev v Jugoslaviji* 1974., Zagreb 1975., 200.

75 Kanonin Frano Coce u popisu trogirskih biskupa ne navodi biskupa iz Valissmontane, već samo biskupa Bartolomeusa de Sobotu Traguriensisa (1349. – 1362.). Frano Coce: *Trogirska biskupija i kronologija biskupa*. List biskupije, god. LXI, broj 8, 9 i 10, kolovoz-rujan-listopad 1939., 94. No Vincenzo de Celio-Cega pak ne spominje biskupa iz roda Sobota već samo biskupa Bartolomeja iz Valmontonea u Luciju. Vincenzo de Celio Cega, *La chiesa di Traù*. Spalato 1855., 40.

76 Zbog toga što se prezime Sobota, kako smo to već naveli, formiralo tek krajem 14. stoljeća; prvi put spomenom suca, poslanika, rektora i operarija crkve sv. Lovre Nikole Sobote 1397.: ... *terraser Nicole Sabote*. Valja istaknuti da su se većinom imena rodova u Trogiru formirala tek u 14. i 15. stoljeću. Biskup Bartol/Bartolomej umro je 1361. godine.

77 Andreis: *Analiza Buffalisove genealogije na temelju povijesnih izvora*, 17.

78 Andreis: *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, 266.

79 Babić: *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.) i njegovo doba*, 219-245.

ljače 1349. i 20. veljače 1351. godine mjesto biskupa nepopunjeno,⁸⁰ donosi i 1358. bez podataka,⁸¹ no u to vrijeme zabilježeno je da je biskup Bartolomej, koji je proklet, kako su kanonici tvrdili, bio izopćen (Bartolomejeva ekskomunikacija oglašena je 30. studenog 1358. godine).⁸² Kako piše Lucić, papa Klement VI. imenovao je trogirskog biskupa Bartola i nadbiskupe Drača i Dubrovnika 1351. godine za svoje poslanike koji su se trebali pobrinuti za obraćenja krivovjercara Raške i Albanije, a papa Inocent VI. poslao ga je 1354. godine zajedno s Petrom, biskupom Pattija, Stefanu, kralju (caru) Raške da ga nagovori da napusti raskol i da se sjedini s Rimskom katoličkom crkvom.⁸³ Trogirski biskup Bartol/Bartolomej kao apostolski nuncij, kako piše Lucić, dugo je nastojao prevesti Rašane u krilo Rimske crkve.⁸⁴ Lucić u cijelosti donosi i ispravu, presudu biskupa Bartolomeja *u kojoj iza jednog lijepog uvoda koji prema običajima crkvenih osoba kudi mane, a uzvisuje pravednost, nakon što su ispričana mnoga nedjela koja je počinio arhiđakon (Jakov) u raznim vremenima (pobune), a posebno kada se biskup nalazio u poslanstvu kod Svete Stolice.*⁸⁵ Pavao Andreis u svojoj *Povijesti grada Trogira* navodi biskupa Bartula (Sobottu?) koji je obnašao dužnost od 1349. godine.⁸⁶ Daniele Farlati pak izražava sumnju o postojanju dvaju biskupa: *Možda su bila dva trogirska biskupa koja su u vrlo kratkom vremenskom razdoblju bila izrabrana jedan iza drugog, a koja su imala isto ime, Bartolomej...* Ali, ipak zaključuje pogrešno, da je najvjerojatnije postojao samo jedan te isti Bartolomej Salomona koji je od 1349. do 1362. bio na čelu trogirске Crkve.⁸⁷

No razvidno je da su, u razdoblju od 1349. do 1362. godine, u Trogiru stolovala dva biskupa po imenu Bartol/Bartolomej: Trogiranin Bartol/Bartolomej Sobota (Sobotić) i Bartolomej iz Vallismontane (pučki Valmontone).⁸⁸

80 Valja napomenuti da je biskup Bartol/Bartolomej naslijedio biskupa Lampridija Vitturija koji je umro 1349. godine.

81 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 1131-1132.

82 Nada Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II. Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*. Trogir 1985., 306.

83 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 573.

84 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 576.

85 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 603-605.

86 Andreis: *Povijest grada Trogira II*, 401.

87 Daniele Farlati: *Trogirski biskupi*. Split 2010., 261-285.

88 Paolo Sambin navodi Bartolomeja Salamona, generalnog vikara u Padovi i njegova dobrotvora biskupa Ildebrandinija Contija i Bartolomeja Jakovljevog, natpopa kojega, kako

kaže, ne treba miješati s Bartolomejom Salamona. Za Bartolomeja Jakova kaže da je zanimljiva figura doktora, arhiepiskop u Monseliceu, sa sigurnošću do 1341. godine. Bio je i prebendarski kanonik u crkvi S. Maria di Thiene (Padovanska biskupija). Spominje i Bartolomeja koji je slijedio biskupa u Avignon do 1323. godine i koji je deset godina kasnije postao svećenik u Arquà u pokrajini Padova (u Petrarkinom posljednjem utočištu gdje je živio svoje posljednje četiri godine života, 1370. – 1374.). Vidi: Paolo Sambin: *La famiglia di un vescovo italiano del '300*. Calabria sconosciuta. Rivista trimestrale di cultura e turismo 99, Luglio-Settembre 2003., 240-242, 247. Gabriele del Bianchi u knjizi *Storia di Valmontone* (ITL – Palestrina, 1981.) ne spominje biskupa iz Valmontonea. Ovaj grad u centralnom dijelu Lacija pripadao je feudalnoj obitelji Conti di Segni, poslije obitelji Conti di Valmontone – Poli, zatim Sforza, Barberini a zadnja feudalna obitelj koja je imala vlasništvo nad njim je rimsko-genoveškog podrijetla tj. obitelj Pamphili, sve u kontekstu Papinske Države „Stato Pontificio“. <https://www.summerinitaly.com/guide/valmontone>; <https://www.italiapiedia.it/comune-d>. U Valmontoneu je papa Aleksandar III. (Siena, 1100-/1105. – rođ. kao Rolando Bandinelli – Civita Castellana, 30. kolovoza 1181.), godine 1173. proglasio Thomasa Becketa (London, 21. prosinca 1118. – Cunterbury, 29. prosinca 1170.) svecem. Iako je bio kraljev osobni prijatelj, u parlamentu u Westminsteru (1163.) odlučno je branio crkvene povlastice (*forum ecclesiasticum*) od nakane kralja Henrika II. da ih ukine. Nije prihvatio protucrkvene zakone (prema kojima je crkveno sudstvo trebalo biti podvrgnuto kraljevskomu), koji su poslije ipak izglasovani, i sklonio se kod pape Aleksandra II. u Rim i u samostan u Pontignyju. Kralja je izopćio iz Crkve. Nakon neuspjela posredovanja u rješenju spora između kralja i pape, na kraljev su poticaj četiri velikaša okrutno ubila Becketa u katedrali u Canterburyju. Po naredbi pape Aleksandra III. kralj se 1172. Morao javno pokajati i povući Clarendonski ustav. Kako bi ublažio bijes naroda, kralj Henrik je 1174. godine hodočastio na Becketov grob i tamo se podvrgao kazni javnog bičevanja. Becket je postao simbol borbe za crkvenu slobodu, zaštitnik svećenstva, posebno svjetovnog klera i mnogih naselja, župa i crkava širom svijeta. Becket, Thomas, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6529>, pristupljeno 9. 2. Papa Aleksandar III. bio je prvi papa koji je posjetio hrvatske krajeve, Palagružu, Vis, Rab i Zadar 1177. godine. Taj posjet, tijekom kojega je u Zadru bio čak tri dana, dogodio se zbog nevere na njegovu putu prema Mlecima gdje je sklopio sporazum s Fridrikom I. Barbarossom. U grad je ušao na bijelom konju 13. ožujka 1177., a kako je zapisao kroničar u papinoj pratnji, kardinal Boson svečano je dočekan od naroda i svećenstva uz gromko pjevanje na hrvatskom jeziku: A odatle [tj. s Visa, 11 galija], ploveći mimo ostalih dalmatinskih otoka, prije nego je sunce granulo, zajedno s braćom ... [nabroja imena] dovezoše ga zdrava i vesela u grad Zadar, koji se nalazi na rubu Ugarskog Kraljevstva. A kako do tada nije taj grad posjetio ni jedan papa, s dolaskom papinim nastu u gradu veliko veselje i neopisiva radost u kleru i puku, i svi su blagoslivljali Gospoda, koji se u naše dane udostojao pohoditi Zadar preko Aleksandra svoga sluge i nasljednika sv. Petra. Papa Aleksandar III. poklonio se relikvijama sv. Ana-

BISKUP BARTOLOMEJ IZ VALLISMONTANE

Biskup Bartolomej iz Vallismontane, diplomat i liječnik, završio je studije i stekao naslov: *magistrum in artibus et ad magisterium medicine sufficienter instructum*. Obnašao je brojne dužnosti, između ostaloga 1341. godine bio je vikar padovanskog biskupa Ildebrandinija Contija,⁸⁹ arhiepiskop župe i crkve sv. Justine u Monseliceu u blizini Padove, prebender crkve S. Maria di Thiene, kanonik Konstantinopola i biskup kotorski imenovan 1348. godine.⁹⁰ Papa Klement VI. imenovao ga je trogirskim biskupom i ujedno ga ovlastio da uz biskupsku čast zadrži arhiepiskopijatu sv. Justine. Biskup Bartolomej posebice se istaknuo u diplomatskoj službi središnjih crkvenih vlasti. Papa Klement VI. povjerio mu je 1351. godine, zajedno s nadbiskupima, dračkim Antunom i dubrovačkim Ilijom poslanstvo u Rašku i Albaniju da suzbije raskol (skizmu). Kako je često bio odsutan zbog diplomatskih obveza, Bartolomej je 6. srpnja 1352. godine poslao pismo padovanskom svećeniku Luchesiju, upravitelju crkve sv. Petra i generalnom vikaru biskupa Ildebrandinija Contija, te ga postavio za svog zamjenika u upravljanju župom i crkvom sv. Justine.⁹¹ Obavivši s uspjehom svoju prvu misiju, papa Inocent VI. poslao ga je 1354. godine, zajedno s biskupom Petrom Tomasijem, biskupom Pattija (iz družbe karme-

stazije, kako je i zapisano na spomen-ploči u katedrali sv. Stošije. I tako, pošto mu je po rimskom običaju pripremljen bijeli konj, povedoše ga u povorci gradom uz pjevanje bezbrojnih lauda i kantika, koje su gromko odjekivale u njihovu hrvatskom jeziku, do u glavnu crkvu sv. Stošije, u kojoj počiva uz počasti pohranjena ona djevica i mučenica. Poslije četiri dana boravka u Zadru iziđe iz grada, te ploveći sretno uz hrvatske otoke i malene primorske gradove Istre, uz pomoć Gospodnju, veseo stiže u samostan sv. Nikole u Rialtu (prijevod don Ante Strgačića). Papa je poslije svratio i na otok Rab gdje je posvetio stolnu crkvu sv. Marije te se duž istarske obale uputio prema Veneciji ususret caru Fridriku I. Barbarossi. Iz romaničke faze iz XIII. st. u zadrskoj katedrali sačuvali su se ostaci fresaka, prvi put vidljivi 1905., potom 1965. godine prilikom restauratorskih radova, na kojima se vide likovi sv. Thomasa Becketa i sv. Anastazije. Vidi: Giuseppe Bersa: *Per la storia delle chiese di Zara Il Duomo*. Atti della società dalmata di storia patria III-IV) 1934.; Isti: *L'arca della capela di S. Anastasia nel Duomo di Zara*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XXX/1908., 14-16; Ivo Petricioli: *Katedrala Sv. Stošije Zadar*. Zadar 1985. 31; Isti: *Tragom srednjovjekovnih umjetnika*. Zagreb 1983., 76-83; Pavuša Vezić: *Sv. Stošija – katedrala sv. Anastazije u Zadru*. Zadar 2021., 186-187.

89 Plemić Hildebrandinus Conti de Caturco imenovan je padovanskim biskupom 27. lipnja 1319. godine. Umro je 2. studenoga 1352.

90 Ferdinand Ughelli: *Italia sacra VII*, col. 698.; Farlati, *Trogirski biskupi*, 264.

91 Farlati, *Trogirski biskupi*, 261-266.

ličana), u poslanstvo Stefanu Dušanu, kralju (caru) Raške da poradi za uniju Katoličke i Grčke crkve.⁹² Tamo je kao apostolski nuncij pokušavao nagovoriti Stefana Dušana da napusti raskol i da se sjedini s Rimskom crkvom.⁹³ Dužnost diplomata mogla je biti povjerena samo čovjeku raznolike i široke kulture kakvu je posjedovao veleučeni prelat iz Lacija, upućen u medicinu, veliki orator tečnoga rječnika, dakle vrsnom diplomatu Bartolomeju iz Vallismontane.

Živeći na izmaku srednjega vijeka, u doba novih predhumanističkih ideala s tradicionalnom kršćanskom ideologijom, biskup Bartolomej iz Vallismontane pripadao je krugu učenih ljudi okupljenih oko padovanskog biskupa Ildebrandinija Contija, prijatelja čuvenog Francesca Petrarke.⁹⁴ Intenzivan život važnog diplomata i velikog svjetskog putnika budio je radoznalost biskupa Bartolomeja prema povijesti i zemljopisu. Odatle je Bartolomej, koji je posjedovao raznolik i golemu kulturu kao klerik, liječnik i čudesan govornik – vrhunski retoričar, *narratore mirabile*, kako ga je opisao Giuseppe Billanovich, sabrao svoja intelektualna iskustva u remek-djelu, jednom od važnijih srednjovjekovnih kronika *Cronica* ili *Vita di Cola di Rienzo*.⁹⁵ Bartolomej je bio predodređen da djeluje naizmjenično na dva polja: da u svom Rimu nadzire bitne događaje u svezi s

92 Celio Cega, *La chiesa di Traù*, 40.

93 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 573.

94 Njegov intimni prijatelj Francesco Petrarca povodom njegove smrti (1352.) napisao je: *... habetote illum in medio nos triangulum Dei potius fuisse quam hominem /... smatrajte da je on usred nas bio anđeo Božji, a ne čovjek*. Francesco Petrarca: *Le Familiari* ediz. Critica per cura di V. Rossi, vol. III, Firenze 1937., 174; Paolo Sambin: *La famiglia di un vescovo italiano del '300*, 237.

95 Ovo djelo nastalo sredinom 14. stoljeća, koje se sastoji od 28 poglavlja, ističe se među ostalima i sadržajem i stilom te je jedno od najvažnijih srednjovjekovnih kronika rimskog autora koji je bio poznat pod zagonetnim imenom koje su mu znanstvenici pripisivali "Anonimni Rimljanin". Filolog Giuseppe Billanovich pripisao je ovo djelo biskupu Bartolomeju Jakovljevom iz Valmontonea. Giuseppe Billanovich: *Come nacque un capolavoro: la „Cronica“ del non più Anonimo romano. Il vescovo Ildebrandino Cont, Francesco Petrarca e Bartolomeo di Jacovo da Valmontone*, Estratto da „Rend. Mor. Acc. Lincei“ serie IX – volume VI, Atti della Accademia nazionale dei Lincei, Anno CCCXCII – 1995. Classe di scienze morali, storiche e filologiche, 195.-211. Billanovich na kraju ovog rada zahvaljuje prijateljima (Vittorio Peri, Riccardo Picchio), velikim slavistima, izvanrednim poznavateljima hrvatske povijesti. No, Billanovichevo mišljenje kritičari su uglavnom odbacili, dok su neki izvori predložili identifikaciju samo u dubitativnoj formuli. Srdačno zahvaljujem maestru Nenadu Veseliću i kćerki gosp. Billanovicha na ovim podacima (Maria Pia Billanovich, koja je istaknula da su ona i njezin otac podrijetlom Trogirani).

baštinom (*Vita di Cola di Rienzo*) i da intervenira izvan Jadrana na Istoku – „ili svi ujedinjeni u jednu Crkvu ili robovi nevjernika“. Zbog toga je Bartolomej, nadalje navodi Billanovich, bio promaknut za kanonika u Carigradu. Ubrzo, 14. srpnja 1348. godine bio je izabran za kotorskog biskupa i odmah na dulje vrijeme, 30. siječnja 1349. – 1361., za biskupa „strateškog“ Trogira. Umro je, kako piše Billanovich, 17. prosinca 1361. godine, a njegova ostavština prenesena je iz Trogira najvjerojatnije u Valmontone. Stoga je izvorni rukopis *Cronica* ležao ondje dok nije bio otkriven dva stoljeća poslije.⁹⁶

BARTOL/BARTOLOMEJ SOBOTA

U doba biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote (početkom 14. st. – Trogir, 1361.) bilo je veoma burno. Razračunavanja između komune i biskupa,⁹⁷ kanonika i biskupa, te među plemićkim rodovima koji su zbog sudjelovanja u gradskoj vlasti manipulirali s pučanima, bili su uzroci raznih pomutnji, spletkarenja, sukoba i buna.⁹⁸ Neredi su izbili u gradu 5. prosinca 1357. godine. Pobuna pučana protiv plemića rezultirala je pljačkom plemićkih domova među kojima je najviše stradao dom Josipa Cege i njegovih pristaša. Postoji presuda od 14. kolovoza 1358., koju je kralj Ludovik I. potvrdio 1359. godine, po kojoj je Augustin, nećak Augusta Casottija (Kažotića) bio „poglavica i glavni kolovođa“ /„glavni zavodnik“ koji je pozivao pučane na pljačku.⁹⁹ Pučani su preuzeli vlast, a opljačkani i protjerani članovi obitelji Cega pobjegli

96 Billanovich: *Come nacque un capolavoro: la „Cronica“ del non più Anonimo romano. Il vescovo Ildebrandino Cont, Francesco Petrarca e Bartolomeo di Iacovo da Valmontone*, 207-211.

97 Babić: *Trogir. Grad i spomenici*. 90. Vidi poglavlje: *Odnos Komune i Crkve*; Ante Bećir: *Crkvene institucije u srednjovjekovnoj praksi. Trogirski kanonici i gradske prilike u 14. stoljeću*. *Croatia Christiana Periodica*, 88 (2021.), 21-46.

98 Pobune u gradu zbivale su se i prije, početkom 14. stoljeća. Dakle, nekoliko desetljeća ranije Matija Zorin iz plemićkog roda Cega od 1311. godine uzurpirao je vlast u gradu, proglasio se kapetanom puka čije predstavnike je uveo u gradsko vijeće (prognan 1317. godine). Usp. Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 295- 316. Usp. također Miroslav Kurelac: *Pučki ustanci i pobune u djelima Ivana Luciusa – Lučića*. Radovi 10 (Matija Ivanić i njegovo doba), Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1977., 239-247; Ante Bećir: „*Bellumintestinum*“: *Trogirska Komuna početkom XIV. stoljeća*. *Kulturna baština*, 45, Split 2019., 37-66.

99 Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 301-302; Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 599.

su u Split kao i Nikola Acelini sa sinovima, Zoro sa sinovima i mnogi drugi.¹⁰⁰ Arhiđakon Jakov, sin Danijela Vitturija, brata biskupa Lampridija Vitturija, inače vrlo drzak i nasrtljiv čovjek, sklon strančarenju, bio je glavni kolovođa pobune. Tom prigodom Stjepan, vanbračni sin biskupa Lampridija Vitturija, inače mahnit čovjek, na nagovor arhiđakona Stjepana Brasize, teško je ranio Stjepana Cegu, hvarskog biskupa (1350. –1357.),¹⁰¹ zbog čega mu je Ivan Čuz presudio kaznu odsijecanja ruku. Bodežom mu je nanio toliko rana da su mu kirurzi s lubanje odstranili dvadeset i četiri koštice i javno ih pokazivali.¹⁰² Kada je buna skršena, biskup Bartolomej donio je 30. listopada 1358. na suđenju presudu, koju je 2. veljače 1359. godine potvrdio ugarski kralj Ludovik I., kojom je arhiđakon Jakov bio lišen svih crkvenih službi i posjeda, uhićen i bačen u tamnicu iz koje je, razbivši rešetke, pobjegao u Šibenik, gdje je također bunio pučane protiv plemića.¹⁰³

POSJEDI U DRIDU, RASTINIĆU

Godine 1358. trajao je sukob između trogirskog biskupa Bartolomeja i trogirskih kanonika oko plaćanja papinske takse. Ovaj dvojbena biskup, optužen je za tiransku, nasilnu vlast jer je nastojao prisvojiti sve prihode trogirске Crkve te ih otimao svećenicima i kanonicima koje je čak zlostavljao. Biskup Bartolomej, iako u to vrijeme izopćen,¹⁰⁴ uključio se u borbu za crkvene po-

100 Ivan Strohal: *Bratstva (bratovštine) u starom Trogiru*. Rad JAZU, knj. 201, Zagreb 1914., 47-66.

101 Daniele Farlati: *Hvarski biskupi (s dodatcima i ispravcima Jacopa Coletija); Uvod, prijevod s latinskog i bilješke: Kažimir Lučin*, sv. 4, Književni krug, Split 2004.

102 Operacija je bila uspješana jer je hvarski biskup i dalje živio. LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 603; Lučin, „Hvarski biskupi“, *Illyricum sacrum*; Babić: *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.) i njegovo doba*, 221.

103 Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 298-303. Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 596-607; Farlati, *Trogirski biskupi*, 266-272. „Kralju se trebalo dodvoravati i umilno izboriti za potvrdu starih povlastica i stjecanje novih, ali i lukavo i prijetvorno izbjeći nove obaveze i podavanja.“ Babić, *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.) i njegovo doba*, 222.

104 Trogirski su kanonici tvrdili da je bio dva puta izopćen. Splitski nadbiskup Hugolin izopćio je trogirskog biskupa Bartolomeja; iz navedene isprave iz godine 1357. saznaje se o postupcima izopćenja. Daniele Farlati: *Illyricum sacrum IV*, Venetia 1759., 384. O sporu sa splitskim nadbiskupom oko Bijaća, Ostroga i Radošića vidi: Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I*, 608-610.

sjede i od Ludovika I. kralja Ugarske dobio potvrdu posjeda Drida.¹⁰⁵ Drid je bio razvijeno upravno i gospodarsko središte, sjedište župana. Poznati geograf Edrisi opisao ga je u 12. stoljeću kao „*važan grad, među najljepšima i najbravnijivijim središtima* (na istočnoj obali Jadrana), *čiji stanovnici običavaju poduzimati duga putovanja posvuda* jer su *dobro opskrbljeni brzim brodovima*“. Razlog tomu je izvanredan zemljopisni položaj koji osigurava nadzor nad kopnenim i pomorskim komunikacijama i kontrolira jedno od sigurnih pribježišta na najopasnijoj točki jadranske „pomorske magistralne“ pa ima čak i svoju malu luku na podnožju istočne padine dridskoga brda.¹⁰⁶ Upravo na tom dijelu dridskog posjeda bilo je selo Rastinić¹⁰⁷ uz čiju je obalu, izgleda, u vrijeme stolovanja biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote podignuta crkvice sv. Luke u Poljicima kod Marine,¹⁰⁸ vjerojatno po narudžbi samog biskupa Bartola koji je to obilježio postavljanjem svog grba na pročelju crkvice. Poznato je da se u Biskupskoj palači u Trogiru, koja je porušena i na njezino mjesto sagrađena neogotička palača, zgrada suda,¹⁰⁹ nalazila kapela sv. Luke, pa ju je vjerojatno podigao biskup Bartolomej, koji je očito posebice štovao ovoga sveca koji je prema kršćanskoj predaji radio na brodovima kao liječnik; sv. Pavao ga je opisao kao ljubljenoga liječnika.¹¹⁰

U ratu hrvatsko-ugarskog kralja Ludovika I. Anžuvina protiv Venecije biskup Bartolomej Sobota pristao je uz kralja pa je trogirskom Komuna prihvatila Ludovikovu vlast 1357. godine bez borbe. Kako je Bartolomej uživao zaštitu nove vlasti, ishodio je potvrdu prava trogirskih biskupa na prije stečene posjede 1358. godine i na desetinu u području o kojemu se sporio sa šibenskim

105 Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 306; Farlati: *Trogirski biskupi*, 272-275.

106 Miroslav Katić: *Utvrdna Drid*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 34, Split 1994., 12; Mladen Ančić: *Kako su trogirski općina i biskup stekli Drid (Bosiljinu)*. Zbornik otoka Drvenika, Drvenik 2000., 99.

107 Codex diplomaticus, sv. IV, 288; Toponim Koludrice, zabilježen na samom vrhu Marinskog zaljeva podsjeća na posjed koji su redovnice samostana sv. Dujma i sv. Nikole stekle u blizini sela Rastinić. Mladen Ančić: *Srednjovjekovno vladarsko vlastelinstvo Drid (Problemi vlasništva i organizacija u XIII. stoljeću)*. Povijesni prilozi, 19(2000.), 105.

108 Selo se zove Poljica već u Lucijevo vrijeme. Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 1035. Danas je prostor od crkvice do obale dijelom nasut.

109 Stanko Piplović: *Graditeljstvo Trogira u 19. stoljeću*. Split 1996., 101-105; Babić: *Trogir. Grad i spomenici*, 218-223.

110 Hall: *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*, 188.

biskupom. Trogirski biskup Bartol nastojao je prisvojiti sve prihode trogirске Crkve, osporavajući kanonicima njihov dio; neke je skidao, druge kažnjavao, nastojao je doći do svih prihoda. Unatoč progonu, kanonici su ipak uspjeli zadržati posjed Bosiljinu, koji su 1360. godine dali u zakup za vrlo veliku taksu od 122 dukata, kako bi mogli pokriti obvezu plaćanja papinske takse.¹¹¹ Sporovi su se vodili 1360. godine zbog prihoda od Biskupske mense od koje je dio preuzimao papin legat, a preostalo je pripadalo Crkvi, siromasima i biskupu.¹¹² Parnica između biskupa i kanonika prenijela se u Anconu, pa se biskup Bartolomej morao zadužiti kod Stjepana, biskupa Njitre u Ugarskoj, da bi podmirio obaveze, odnosno platio papinsku prokuraciju koju je od njega potraživao papin poslanik; založio je sve biskupske prihode, dakako i one koji su pripadali kanonicima.¹¹³

Trogirski kanonici, uključujući primicera Nikolu, u predstavci upućenoj Svetoj Stolici 1359. godine optužili su biskupa Bartolomeja za faraonsku vlast, da zatvara, osiromašuje, čak vuče svećenike i kanonike za kose i brade, te da rasipa dobra Crkve i vrijedne knjige.¹¹⁴ Crkvu sv. Mihovila Arkandela koja je bila prosti beneficij, koji su obično udjeljivali biskupi, kako piše Pavao Andreis, izgleda da je biskup Bartolomej dao Andriji Seregni 1354. godine.¹¹⁵

111 Klaić, *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 265; Codex diplomaticus, sv. XIII, 27.

112 Za vrijeme biskupa Bartolomeja donesen je zakon da *Biskup redovnik smije (nasljedstvom) dobiti očevinu koji glasi: Isto tako u rečenom vijeću bilo je prihvaćeno i usvojeno da, ne bude li se neki redovnik koji u nekoj redovničkoj zajednici u času stupanja u red javnom ispravom odrekao prava na svoju očevinu, premda po pravilima svoga reda ne može imati nikakav dio očevine, ipak ako bi poslije, nakon nekog vremena dok je još u redu, bio uzdignut na biskupsko dostojanstvo, može i smije posjedovati svoju očevinu kao bilo koji od njegove braće te postati nasljednikom. Ako bi se stupajući u red javnom ispravom odrekao očinskih dobara, ne može ubuduće dobiti dio svoje očevine ni biti nasljednikom, a isto tako ne može (ni onda) ako ostane u redovničkoj zajednici a ne bude izdignut na biskupsku čast. Statut grada Trogira, Reformacije, knj. I, gl. 49, Split 1988., 213; Farlati: *Trogirski biskupi*, 285.*

113 Codex Diplomaticus, sv. XII, 71; Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 265; Babić, *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.)*, 223.

114 Lucić: *Povijesna svjedočanstva o Trogiru I-II*, 573, 576, 603-605, 781-782, 1134, 1139; Babić: *Trogirski biskup Nikola Casotti (+1371.) i njegovo doba*, 223.

115 Andreis: *Povijest grada Trogira I*, 337; Ova crkva od koje je danas sačuvan samo zvonik, nalazi se u trogirskom predgrađu Pasike. O Pasikama vidi opširno u: Ivo Babić: *Počeci trogirskog predgrađa u Pasikama*. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 39, Split 2001-2002, 123-148; Irena Benyovsky: *Trogirsko prigrade na prijelazu 13. u 14. stoljeće – utje-*

Kanonika Ivana Petrova Kastrafocijeva koji je bio „kamen smutnje” i na „pasji način” napadao biskupa te se spremio maknuti ga, Bartolomej je izopćio i zbog spleta i smutnji koje je stvarao njegovim prethodnicima, biskupu Lampridiju i Liberiju. Zadavao je probleme trogirskoj Komuni i Crkvi te je bio kažnjen petogodišnjim izgnanstvom u Korčulu; u ispravi iz listopada 1358. biskup iznosi, između ostalog, kako je 22. kolovoza 1358. godine arhiđakon Jakov nožem napao Ivana Petrova Kastrafocijeva i odrezao mu dio nosa (*uenerabilem uirum dominum Iohannem Petri publice cum ferro percussit, et partem nasi eius amputauit*).¹¹⁶ No zabiježeno je, 19. listopada 1359. godine, kako je Ivan Petrov, vikar biskupa Bartolomeja, zabranio đakoncu Andriji da zvonima povodom biskupova izopćenja (!). Biskup je bio izopćen odlukom papinskog legata Egidija jer nije isplatio neki dug (*procuracionem debitam*). Zasigurno je u promijenjenim okolnostima biskup Bartolomej revidirao status kanonika Ivana Petrova i postavio ga za svoga vikara.¹¹⁷ Zadnji je spomen biskupa Bartolomeja iz 1360. godine, kada se potpisao na kraljevskom dekretu kojim je Ludovik I. darovao mjesto Monyares djevicama sv. Klare.¹¹⁸ To je posljednja vijest o biskupu Bartolomeju. Farlati navodi da je 1362. godine biskup Bartolomej preminuo.¹¹⁹

Iz ovog životopisa biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote, koji je bio uključen u političke, komunalne i crkvene intrige, dakle sklon strančarenju i pomutnjama (nije isključena mogućnost da je na mjesto biskupa trogirskog došao rodbinskim vezama Vitturi Sobota (?) uz pomoć biskupa Lampridija Vitturija), teško je povjerovati da je istovremeno obnašao diplomatske službe od Konstantinopola do Avignona.

caj dominikanaca i franjevacca na oblikovanje prostora. *Croatica Christiana Periodica*, 52, 2003., 50; Babić: *Trogir. Grad i spomenici*, 386-392.

116 Ante Bećir: *Crkvene institucije u srednjovjekovnoj praksi. Trogirski kanonici i gradske prilike u 14. stoljeću*. *Croatica Christiana Periodica*, 88(2021.), 38.

117 Ante Bećir: *Crkvene institucije u srednjovjekovnoj praksi. Trogirski kanonici i gradske prilike u 14. stoljeću*, 42.

118 Farlati: *Trogirski biskupi*, 285.

119 Usp. Farlati: *Illyricum Sacrum*, 382-383, 390; Vicko Celio-Cega, *La chiesa di Trau descritta nell'anno 1854*. 40-41; Frane Coce, *Trogirska biskupija i kronologija biskupa*. 94; Delalle: *Trogir vodič po njegovoj historiji umjetnosti i životu*, 37-38; Klaić: *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II, Sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, 265.

ZAKLJUČAK

Grb na pročelju crkvice sv. Luke u Poljicima kod Marine, nekoć Rastinić na području Bosiljine, koji po heraldičkim oznakama pripada trogirskoj obitelji Sobota, identificiram kao grb biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote. Biskupski štap koji ga presijeca, jasno upućuje na postojanje trogirskog biskupa iz roda Sobota što otklanja sumnje o ovom biskupu zbog podataka koji nisu u međusobnom skladu.

Njegova borba za crkvene posjede u kojoj je od Ludovika I., kralja Ugarske, dobio potvrdu posjeda Drida, vjerojatno je rezultirala gradnjom crkvice sv. Luke u selu Rastinić (Poljica kod Marine) i postavljanjem grba na pročelju crkve. Zatiranje uspomene na ovoga biskupa koji je stolovao u doba koje je bilo veoma burno, ispunjeno sukobima između Komune i biskupa, kanonika i biskupa, s povremenim pomutnjama i bunama u gradu, moguće je upravo zbog omraženosti, zbog njegove „faraonske vlasti”, jer je zatvarao, osiromašivao i čak, tvrde, vukao svećenike i kanonike za kose i brade; navodno je proklet, kako kanonici tvrde, i dva puta izopćen. Nesretna je okolnost bila i to što su u vremenu od 1349. do 1362. godine u Trogiru biskupsku čast obnašala dva istoimena biskupa Bartola/Bartolomeja: Bartol/Bartolomej Sobota i Bartol/Bartolomej iz Valissmontane. No, s obzirom na to da poneki trogirski biskupi, osobito u 15. stoljeću, za vrijeme stolovanja nikada nisu ni boravili u Trogiru, ipak ostaje dvojba je li bio jedan ili drugi u poslanstvu kralju (caru) Stefanu Dušanu radi suzbijanja skizme, odnosno sjedinjenja Grčke i Rimske crkve.

APPENDIX OR SUPPLEMENT TO THE CHRONOTAXIS
OF THE BISHOPS OF TROGIR

Summary

The coat of arms on the façade of the small Church of St. Luke in Poljica near Marina (the former village of Rastinić in the Bosiljina area), which belongs to the noble Trogir family Sobota (Sobotić), as evidenced by the heraldic symbols on it and the pastoral staff crossing it, clearly indicates that there was a bishop from the Sobota family. For that reason, I have identified the coat of arms as belonging to the bishop Barthol / Bartholomew Sobota from Trogir, clearing all doubts about the bishop that were caused by contrasting information. For example, Mladen Andreis did not identify the bishop Bartholomew when he reconstructed the genealogy of the Sobota family using documents that have been preserved. Since official chronotaxes of the church listed Bartholomew from Valmontone as the bishop of Trogir Bartholomew in the 14th century, the existence of a bishop Bartholomew from the Sobota family was questioned. However, with the coat of arms identified as belonging to the Sobota bishop it has become apparent that two bishops with the same name resided in Trogir in the period from 1349 to 1362, namely: bishop Barthol / Bartholomew Sobota (Sobotić) and bishop Barthol / Bartholomew from Valmontone. Barthol / Bartholomew from Valmontone, bishop of Kotor and Trogir, was a diplomat and doctor and held numerous functions, including the position of vicar of the bishop of Padua Ildebrandino Conti in 1341, archpresbyter of the parish and Abbey of Santa Giustina in Monselice near Padua, prebendary of the Duomo di Santa Maria Assunta in Thiene, canon of Constantinople and he was elected bishop of Kotor in 1348. Pope Clement VI appointed him bishop of Trogir and, in addition to the honor of the bishop position, Bartholomew was also authorized to keep the position of the archpresbyter of the Abbey of Santa Giustina. Bishop Bartholomew played an especially prominent role in the diplomatic services of the central church authorities. In 1351 Pope Clement VI entrusted him and the archbishops of Drač and Dubrovnik with a mission in Serbia, Raška and Albania to prevent a schism. Having carried out his first mission with success, Pope Innocent VI sent him and Peter Thomas, bishop of Patti (of the Carmelite Order), in 1354 on a mission to Stefan Dušan, the king (emperor) of Raška, where they worked to unite the Catholic and Greek Churches.

Bishop Barthol / Bartholomew Sobota came into conflict with the Cathedral chapter; canons claimed that he had been expelled. In the year 1358, there was a dispute between bishop Barthol from Trogir and the canons from Trogir over the payment of papal taxes. Although expelled, bishop Barthol joined the fight for church properties and was granted the Drid property by Louis I, King of Hungary. Bishop Barthol from Trogir wanted to appropriate the revenues of the Church of Trogir, challenging the rights of the canons to their part. In a petition to the Holy See from 1359, the canons from Trogir accused bishop Bartholomew of a "pharaoh's reign", they said that he was imprisoning and impoverishing priests and canons, they even claimed that he was pulling them by their hair and beards; they accused him, among other things, to be squandering the goods and valuable books of the church. He died in 1361.

Keywords: coat of arms, bishop, Barthol / Bartholomew Sobota, Barthol / Bartholomew from Valmontone, St. Luke, Poljica (Marina)

Slika 1. Crkvice sv. Luke u Poljicama kod Marine

*Slika 2. Grb biskupa
Bartola/Bartolomeja Sobote*

Slika 3. Crkvica sv. Luke u Poljicama kod Marine 1950-ih godina, Konzervatorski odjel Split

Slika 4. Crkvica sv. Luke u Poljicama kod Marine 1950-ih godina, Konzervatorski odjel Split

Slika 5. Grb roda Sobota na zgradi suda

Slika 6. Grobnica obitelji Sobota u crkvi sv. Dominika u Trogiru

Slika 7. Grb obitelji Sobota na grobnici

Slika 8. Oslikani grb roda Sobota u rukopisu Jerolima Buffalisa, *Gioco de armi di Traù*. 1776.

Slika 9. Oslikani grb biskupa Bartola/Bartolomeja Sobote u sakristiji katedrale sv. Lovre (Su. Ivana)

